

บทสรุป : โอกาสทางการศึกษาของเด็กอพยพต่างด้าว และเด็กชนเผ่า ในจังหวัดสมุทรสาคร

สืบเนื่องมาจากความสำคัญในการจัดการศึกษาแก่เด็กอพยพต่างด้าวและเด็กชนเผ่า เพื่อปกป้องสิทธิของเด็ก และเพื่อรักษาความมั่นคงตลอดจนความสงบเรียบร้อยของสังคมและประเทศ ในขณะที่ยังมีเด็กเหล่านี้อีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้เข้าเรียน ทั้ง ๆ ที่รัฐมีนโยบายให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงดำเนินการวิจัยร่วมกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization : ILO) เพื่อศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อโอกาสทางการเรียน และเสนอแนะนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาของเด็กเหล่านี้ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในปี พ.ศ. 2549 โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณกับกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนและศูนย์การเรียนที่จัดการศึกษาให้เด็กอพยพต่างด้าวและเด็กชนเผ่า กลุ่มตัวอย่างของเด็กเหล่านี้ 3 กลุ่ม ประกอบด้วยเด็กที่รับการศึกษาในระบบโรงเรียน เด็กที่เรียนในศูนย์การเรียน และเด็กที่ไม่ได้เรียนในสถาบันศึกษาใด ๆ นอกจากนั้น ยังทำการศึกษาในเชิงคุณภาพกับกรณีศึกษาเพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เด็กอพยพต่างด้าวและเด็กชนเผ่ากลุ่มต่าง ๆ มีโอกาสได้รับการศึกษาแตกต่างกัน

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการทางสถิติเช่น การทดสอบค่า t การทดสอบค่า X^2 การวิเคราะห์โดยใช้ LISREL (Linear Structure Relation Model) และการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลของกรณีศึกษา พบว่า **ครอบครัว** เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดในการอธิบายโอกาสทางการศึกษาของเด็กอพยพและเด็กไร้สัญชาติเนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจให้เด็กไปเรียนหรือไม่เรียนที่ไหนก็ได้ ขึ้นอยู่กับการมองเห็นคุณค่าทางการศึกษาของผู้ปกครอง อันเป็นผลเชื่อมโยงกับ ระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทย ยิ่งผู้ปกครองอยู่ในประเทศไทยนานเพียงใด ก็ยิ่งมีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตของไทยและสามารถอยู่ร่วมกับคนไทยได้ดีมากเท่านั้น เพราะสื่อสารกันรู้เรื่อง ประกอบกับรัฐมีนโยบายที่จะให้สัญชาติไทยแก่บุคคลไร้สัญชาติที่มีหลักฐานว่าอยู่ในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 10 ปี จึงทำให้คนเหล่านี้มีความมั่นใจและอยากอยู่ในประเทศไทยต่อไป ความรู้สึกดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ปกครองอยากส่งลูกเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนเพราะเห็นตัวอย่างของคนไทยที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ แล้วมีงานดี ๆ ทำ

สำหรับผู้ปกครองที่เพิ่งอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยไม่นานจะมีสภาพที่แตกต่างไปจากที่กล่าวถึงข้างต้น เนื่องจากนโยบายเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวไม่ชัดเจนและไม่แน่นอนว่ารัฐยินดีให้คนเหล่านี้เข้ามาทำงานหรือไม่ และจะให้อยู่ได้นานเพียงใดทำให้ผู้ปกครองเหล่านี้ไม่แน่ใจและลังเลที่จะส่งลูกเข้าเรียน เพราะเกรงว่าสิ่งที่เรียนไปจะไม่ได้ใช้ประโยชน์เต็มที่ ถ้าลูกส่งกลับประเทศของตน นอกจากนั้น ความยากจน ซึ่งทำให้ผู้ปกครองมีความจำเป็นให้ลูกช่วยครอบครัวทำงานหารายได้ก็เป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้เด็กไม่ได้เรียน อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลที่แสดงว่าผู้ปกครองบางคนส่งลูกเข้ารับการศึกษานในโรงเรียน แทนการไปเรียนในศูนย์การเรียนซึ่งไม่สามารถถ่ายโอนผลการเรียนกันได้ แต่ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไรจึงจะให้ลูกเข้าเรียนได้ และไม่รู้ว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากน้อยเพียงใดในการเข้ารับการศึกษานในโรงเรียน

ผลกระทบของปัจจัยด้านชุมชนต่อโอกาสทางการศึกษาของเด็กอพยพต่างด้าวและเด็กชนเผ่า : มีความสำคัญเหมือนกับปัจจัยด้านครอบครัว เนื่องจากผู้ปกครองมักเลือกไปอยู่ในชุมชนที่มีคนชนชาติเดียวกัน รวมทั้งมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่การมองเห็นความสำคัญของการศึกษาและความต้องการให้เด็กทำงานหารายได้เหมือนกับตัวผู้ปกครองเอง

นโยบายของรัฐที่ให้เด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยได้รับการศึกษา : เป็นนโยบายที่ดีและมีประโยชน์ต่อเด็กเหล่านี้ แต่มีโรงเรียนและผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยที่ไม่รู้นโยบายในเรื่องนี้ นอกจากนั้น ยังมีโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนรายหัวสำหรับนักเรียนที่เป็นเด็กอพยพต่างด้าวและเด็กไร้สัญชาติ จึงมีปัญหาในการนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ปัจจัยด้านโรงเรียนและศูนย์การเรียนมีผลกระทบโดยตรงในทางบวกต่อความเอาใจใส่และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน : ซึ่งส่งผลต่อไปยังความต้องการในการเรียนต่อของเด็ก ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีความเต็มใจที่จะสอนเด็กอพยพต่างด้าวและเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบและตั้งใจเรียน แต่ก็มีครูและผู้บริหารการศึกษานในจังหวัดบางคนที่มีความทัศนคติไม่ดี และไม่เห็นด้วยที่จะต้องจัดการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้

ผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยด้านตัวเด็กเอง : มีความสำคัญต่อโอกาสทางการศึกษานน้อยที่สุด เนื่องจากเด็กต้องทำตามความต้องการของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งมีสิทธิที่จะให้เด็กไปหรือไม่ไปเรียนที่ไหนก็ได้

จากข้อค้นพบดังกล่าว จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีนโยบายเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวและแรงงาน ไร้สัญชาติที่ชัดเจนเพื่อให้คนเหล่านี้รู้สถานภาพและอนาคตของตนเอง
2. ควรมีแผนปฏิบัติการในการนำนโยบายทางการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งให้การอุดหนุนงบประมาณและการสนับสนุนด้านอื่น ๆ อย่างเหมาะสมเพียงพอแก่โรงเรียนที่จัดการศึกษาให้เด็กเหล่านี้
3. ควรมีการรณรงค์ให้หน่วยงาน ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ประกอบการที่เป็นแรงงานอพยพ แรงงานต่างด้าว และแรงงานไร้สัญชาติได้รับรู้นโยบายทางการศึกษาของรัฐที่มีต่อบุตรหลานของคนเหล่านี้ รวมทั้งประโยชน์จากการจัดการศึกษาที่จะเกิดขึ้นต่อตัวเด็ก ต่อสังคมไทย และต่อความมั่นคงของประเทศ
4. โรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองรวมทั้งควรให้ข้อมูลแก่ผู้ปกครอง เพื่อให้รู้นโยบายทางการศึกษาของรัฐที่มีต่อเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยหรือหลักฐานทางทะเบียนราษฎร และรู้ว่าจะส่งเด็กไปเรียนได้อย่างไรรวมทั้งคอยติดตามเด็กเหล่านี้ เพื่อป้องกันการลาออกกลางคันของเด็ก
5. ในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการให้ตอบสนองความต้องการของเด็กอพยพต่างด้าวและเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ดังนี้
 - เตรียมความพร้อมด้านอาชีพแก่เด็ก
 - ส่งเสริมและดำเนินการให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากศูนย์การเรียนรู้จัดโดยองค์กรเอกชนและองค์กรชุมชนไปยังระบบโรงเรียนได้
 - ส่งเสริมการจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมด้านภาษาและการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยแก่เด็กที่เพิ่งอพยพเข้ามาใหม่ก่อนที่จะส่งต่อไปยังโรงเรียน